

MERJA ISOTALO, *Tmi Kulttuuripajasto*
 ANTTI SAARTENOJA, *Helsingin Yliopisto, Ruralia-instituutti*

Maaseudun kilpailukyky globaalitaloudessa? MUA -foorumi 2009

Maaseudun uusi aika yhdistys järjesti 17.9.2009 Maaseudun tutkijoiden ja kehittäjien MUA -foorumin Hämeen ammattikorkeakoululla Tammelan Mustialassa. Foorumin teemana oli maaseudun kilpailukyky. Pääjärjestäjinä toimivat Veli-Matti Pura Maaseudun Uusi Aika -yhdistyksen hallituksesta ja Jouko Lindroos Hämeen Ammattikorkeakoulun Mustialan yksiköstä. Foorumiin osallistui noin 50 maaseudun kilpailukyvvystä kiinnostunutta kuulijaa.

Foorumi käynnistyi erikoistutkija Olli Rosenqvistin esityksellä kilpailukykyisten maaseutujen kehittämisestä. Hän näki kilpailukyvvyn enemmän puhuntana kuin reaalisen prosessina. Kilpailukyky puhunnassa avoin tila ja vastakkaisuus tarjoavat suuntaviivat maaseudun kilpailukyvvyn kehittämiseksi. Avoin tila luo mahdollisuuksia ajattelulle ja vastakkaisuus kaupunkiin antaa maaseudulle vaihtoehtoja. Avoin tila voi olla maantieteellinen, sosiaalinen tai kulttuurinen. Se voi sisältää aitoja ja keinotekoisia simulaatioita ja mutatioita. On tarjottava asuinmaaseutua, mutta myös tuotteistettava maaseutukulttuuria, oltava mukana kansainvälisessä vuorovaikutuksessa sekä hyödynnettävä maaseudun ekologinen maantieteellinen tila ja luonnonvarat. Maaseudun kilpailukyvvyn tulee näkyä aineellisten ja aineettomien hyödykkei-

den kysyntävetoisena tuottamisena ja osallistumisena globaaleihin verkostoihin.

Vanhempi tutkija Anja Yli-Viikari avasi esityksessään Green Care -ajattelua, jossa keskeistä on ihmisen ja ympäristön vuorovaikutus, perinteinen elämäntapa ja luonnon ehdoilla toimiminen. Toiminta pyrkii luomaan vastapainon teknistyneelle ja luonnosta irtaantuneelle elämäntavalle, ympäristöongelmille ja erilaisille elintasosairauksille. Green Care pohjautuu hitaaseen yhteiskunnalliseen aikakäsitykseen, jossa korostuvat kestävyys ja ihmisen ja luonnon kunnioitus. Aikaa käytetään pysähtymiseen, läsnäoloon sekä ihmisen ja luonnon kohtaamiseen. Hidas aika tavoittelee elpymistä tukevaa ympäristöä. Aikakäsitys on syklinen, pohjautuen luonnon ja elämän kiertokulkuun. Green Care -ajattelussa luontoon ja maaseutu-ympäristöön sisältyy eheytymistä ja läsnäoloa tukevia elementtejä. Green Care -toiminnan tarkoituksena on edistää edellä mainittujen maaseudun ominaisuuksien käyttöä hyvinvointipalveluiden tuottamisessa. Luonto auttaa kuntoutumisen alkuun, mutta matkan varrella tarvitaan lisäksi myös ammatillista apua. Toiminta on Suomessa alkuvaiheessa, eikä yrittäjiä ole vielä kovin paljon. Suomessa on kuitenkin noin 3 000 maaseudun hoivayritystä, joiden kilpailukykyä voisi kehittää Green Care -ajattelulla.

Kunnanjohtaja Esko Tonteri kuvasi Humppilan prosessia, jonka tuloksena maaseutukunnan kilpailukyky uudistettiin. Prosessi eteni kunnan luon- taisten vahvuuksien määrittelystä megatrendien ja yhteiskunnan viimeaikaisten muutosten analy- sointiin. Prosessissa perehdyttiin myös EU:ssa vi- reillä olevaan logistiikkastrategian laadintaan sekä pääkaupunkiseudun tarpeisiin ja niiden hyödyn- tämiseen paikallisesti. Prosessin johtopäätöksinä nousivat esiin kunnan hyvä liikennemaantieteellinen sijainti, nykyajassa vahvistuva ekologisuuden vaatimus, uudenlaisten rakenteiden tarve ja vaa- timus olemassa olevien investointien paremmas- ta hyödyntämisestä. Humppilassa edellä maini- tut tekijät kiteytyivät uudenlaiseksi logistiseksi rat- kaisuksi, superterminaaliksi. Tältä pohjalta käyn- nistettiin hanke: Humppila Eco Airport Logistic Centre. Terminaali edustaa uutta logistista ajatte- lua, jossa eri liikennemuodot yhdistyvät samassa kompleksissa. Tehokkuus perustuu sijaintiin, sisäi- siin logistiikkaratkaisuihin ja uudenlaiseen ajatte- luun, jossa ekologisuus on kantavana ajatuksena. Logistiikkakeskuksen tavoitteena on viime kädessä alueen yritysten kilpailukykyyn parantaminen.

Etelä-Pohjanmaan liiton maakuntajohtaja Asko Peltola totesi maaseudun muuttuneen vii- meisten vuosikymmenien aikana merkittävästi. Esimerkkinä hän mainitsi maaseudun yhteisöllisyyden heikkenemisen. Myös politiikka on muut- tunut, nyt painotetaan suuria keskuksia ja kansain- välistä kilpailukykyä. Kysymys kuuluu, onko muu- tosvaltuhti liian nopea. Nopeassa kehityksessä pitäi- si olla mukana, mutta ovatko maaseudun asenteet ja muutosvalmius kohdallaan vai onko menneisyy- den painolasti liian raskas. Aluehallinnon uudis- tus vahvistaa Peltolan mukaan liittojen asemaa tu- levaisuudessa. Maakuntien liitot voivat tukea maa- seudun elinvoimaa ja kilpailukykyä. Toisaalta myös maaseudun oma aktiivisuus vaikuttaa näkyvyyteen. Maaseutuasiantuntemusta on saatava toimihen- kilöille niin alueellisesti kuin paikallisella tasolla. Maaseudun kilpailukykyyn tärkein voimavara ovat myös Peltolan mukaan ihmiset. Mahdollisuuksia antavat myös globaalit muutokset (ympäristö, vä- estönkasvu, kriisitilanteet). Maaseutu voi toimia hoitajana ja terapeuttina oman elämänsä kadotta- neille, tarjota uusiutuvaa energiaa, uusia raaka-ai-

neita, rauhallisuutta, väljyyttä, laatua, turvallisuut- ta, terveellisyttä ja elämyksiä. Lopuksi Peltola to- tesi, että suurimmat virheet on tehty silloin, kun on seisty paikallaan.

Varsinais-Suomen kylät ry:n kyläasiamies Tauno Linkoranta toi esiin kysymyksen kylien kilpailukykyä. Hän kytki kilpailukykyyn siirty- miseen talonpoikaisesta maaseudusta tuotannon ja kulutuksen maaseutuun, johon liittyvät serti- fikaatit, brändit, pendelöinti, kilpailu asukkaista, elämystuotanto ja uudenlainen suhde vapaa-ajan asukkaisiin. Paikallisuuden paluusta esimerkkei- nä hän mainitsi Heli Laaksosen ja Lauri Tähkän. Puhutaan myös hyvän elämän saarekkeista, kuten ekokylästä. Kylien tavoitteena on saada uusia asuk- kaita ja yrityksiä, mutta myös lisätä kylämatkailua. Tässä kylän toimijat eivät vielä ole paljon mukana, vaan matkailun edistäminen on usein yksin yrit- täjien vastuulla. Kylien matkailussa on syytä poh- tia aitojen ja simuloitujen elämysten merkityksiä. Uusien yritysten hankkiminen ei vielä ole kovin systemaattista. Kylien valttikortteja ovat muuttoliike kaupungeista, asuinympäristö, perheen hyvin- vointi, oman elämän hallinta, toimeentulo, kau- pungin työntävä vaikutus ja ajatus siitä, että kau- pungista löytyy elintasoja, maalta elämäntasoa.

Hämeen TE-keskuksen johtaja Pekka Savolainen peilasi maaseudun kilpailuky- kyä Hämeessä tapahtuneen kehityksen kautta. Hämeen maakunnissa ei maaseudun kehittämi- nen ole viime vuosina ollut erityisen korostunut. Jatkossa aluehallinnon uudistushankkeen ja tule- van ELYn (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökes- kuksen) kautta maaseudun kehittäminen voi vah- vistua. Hämeen maaseudun vahvuuksina ja mah- dollisuuksina Savolainen näki asumisen ja työssä- käynnin taajamissa, markkinoiden ja kuluttajien läheisyyden, edulliset viljelyolosuhteet ja hyvän til- larakenteen, vahvat tutkimus-, kehitys- ja koulu- tusyksiköt, muuttovoiton sekä luonnon ja kult- tuurin. Uhkia ja heikkouksia ovat epäedulliset tu- kiehdot, sukupolvenvaihdosten vähäisyys, alhai- nen yrittäjäyksiivisyys ja palvelujen karkaami- nen maaseudulta. Maaseudun visiossa Savolainen piti tärkeänä sitä, että maaseudulla toimii kilpai- lukykyisiä maatiloja ja yrityksiä, ja että maaseudun väestöpohja on riittävä. Maaseudulla on monipuo-

linen yritysverkosto, joka hyödyntää sijainnin ja luonnon vahvuuksia. Tulevaisuudessa kylien kehitys tulee jatkossa olemaan muuttovoiton varassa, samalla kun kaupungistuminen jatkuu ja kaupunkien läheisen maaseudun väestö kasvaa.

Kulttuurihistorioitsija ja kulttuurialan yrittäjä Merja Isotalon näkökulma maaseudun kilpailukyvyistä rakentuu sekä historialle että kulttuurille. Kilpailukyky on ollut selviytymistä erilaisissa tilanteissa suomalaisten historian vaiheissa esihistorian Suomesta IT-Suomeen. Selviytyminen on kulttuurisidonnaista. Kulttuurin arvot ratkaisevat kehityssuunnan. Kulttuurin puitteissa asetetaan tavoitteet, joita voivat olla identiteetin rakentaminen tai vain yksinkertaisesti hyvä elämä. Kulttuuri on myös merkittävä maaseudun kilpailukykytekijä. Kulttuurin hyödyntäminen perustuu tuotteistamiseen. Sen lähtökohtana on yrityksen arvoille rakentuva liikeidea. Arvovalinnat vaikuttavat myös yrityskuvaan, tuotteisiin ja markkinointiin. Kilpailukyky ei ole kuitenkaan kulttuurisesti yksiselitteinen asia. Kilpailukylyn tuominen osaksi kulttuurikeskustelua merkitsee talouden arvojen juurtumista yhä syvemmin politiikan ja elämän eri osa-alueille.

Yhteenvedon voidaan todeta, että foorumi osoitti maaseudun kilpailukyvyille monia mahdollisuuksia, jos ne vain osataan oikein hyödyntää. Maaseudun kilpailukykytekijät ovat hyvin uniikkeja, kuten tila, aika, luonto ja kulttuuri. Maaseudulle ei kuitenkaan pidä luoda omaa sisäistä todellisuutta, vaan kaikki sen kilpailutekijät on mitattava avoimilla globaaleilla markkinoilla. Tätä ei saa pelätä. Sen sijaan, on uskottava ja luotettava niihin vahvuuksiin, joita tälläkin foorumilla monipuolisesti tuotiin esiin.

